

YEVROPADA “BAROKKA VA ROKOKO” USLUBLARINING SHAKLLANISHI

Naimova D.N.

BuxMTI “Charm buyumlari texnologiyasi va dizayni”
kafedrasi katta o‘qituvchisi,

Shokirova Gulnoza

408-22 Diz(PA) guruhi talabasi
Buxoro muhandislik-texnologiya instituti

ANNOTATSIYA

“Barokko va rokoko” uslublari Uyg‘onish davri uslubi bo‘lib, XV-XVI asrlar Yevropa madaniyati tarixidagi davr o‘rta asrlar madaniyati o‘rniga kelgan yangi davr.

Kalit so‘zlar: barokko, rokoko, renesans, me‘morchilik, hunarmand, Antik davr.

Renessans-Uyg‘onish davri uslubi XV-XVI asrlar (Fransuzcha-renaissance, italyancha-rinascimento, ri-qayta yoki qayta tug‘ilmoq). Yevropa madaniyati tarixidagi davr o‘rta asrlar madaniyati o‘rniga kelgan yangi davr. U taxminan XIV asr boshlaridan XVI asr oxirlari va XVII asrning dastlabki o‘n yilliklarini o‘z ichiga oladi. Uyg‘onish davri madaniyati o‘zining antropotsentrizm (birinchi navbatda, asosiy e‘tibor inson va uning faoliyatiga qaratilganligi) xususiyati bilan insoniyat tamaddunidan joy olgan. O‘rta asrlarga kelib, Antik davri madaniyatiga e‘tibor kuchayadi yoki qaytadan uyg‘ona boshladi.

1-rasm.” Barokko” arxitekturada

Shu tariqa uygʻonish atamasi paydo boʻladi. Renessans atamasi uygʻonish maʼnosini berishi haqida XVI asrda italyan rassomi Jorjo Vazari tomonidan maʼlumotlar yozib qoldirilgan. Bu atamaga zamonaviy tusni esa fransuz tarixchisi Jule Mishel tomonidan XIX asrda berilgan. XV-XVII asrlar jahon tarixida Renessans yoki Uygʻonish davri nomi bilan mashhurdir. Bu davrda Yevropa mamlakatlarida birin-ketin madaniy yuksalish koʻzga tashlanadi. Bu madaniy yuksalish, birinchi navbatda, ijtimoiy-iqtisodiy oʻzgarishlar bilan, jamiyat hayotida shaharlarning, shahar madaniyatining, hunarmandchilik ishlab chiqarishining rivoj topishi bilan uzviy bogʻliq edi. Renessans madaniyati birinchi boʻlib Italiyada boshlandi. Yevropa Uygʻonish harakatining ilk vatani Italiyada kapitalistik sanoatning dastlabki shakli-manufaktura yuzaga keladi. Mamlakatning bir qancha shaharlarida savdo-sotiq tez surʼatlar bilan rivojlanadi. Venetsiya va Genuya savdo bilan mashhur boʻlgan bir vaqtda Florensiya sanoat va bank ishlari bilan shuhrat qozondi.

Barokko (serhasham) uslubi. Bu uslubni Fransiyada Lyudovik XIV qirolligi davri bilan bogʻlashadi. Aslida esa barokko estetikasi tarmoqlari uygʻonish davrining oxirlaridan boshlangan. Uni manyerizm deb ham ataydilar. U insoniyat tarixida sezilarli iz qoldirgan. Barokkoning taʼsirchan, yorqin ranglari, tashqi goʻzalligi, Yevropa madaniyatidagi boshqa usullardan ustunligini taʼminladi. U bir necha asrlar davomida XIV asrning oxirlaridan XVIII asrning oʻrtalarigacha gurkiradi. Barokko pollari yigʻma suratli parket boʻlaklari yoki marmardan iborat boʻlgan. Uy shiftlariga

syujetli rasmlar va bo‘rtma naqshlar solinadi. Devorlarga esarang-rang bezaklar, baxmal va shoyi matolar tortilgan, marmar qoplangan. Tilla suvi yuritilgan ramkalarga joylashtirilgan rasmlar, oynalar, kaminlar va boshqa uy bezaklari ana shular sirasiga kiradi.

2-rasm. Barokko uslubidagi interyer.

Barokko italyancha so‘z bo‘lib, o‘zbek tilida “**serhasham**” ma‘nosini beradi. Uning asoschisi sifatida buyuk mo‘yqalam sohibi Mikelanjelo nomini tilga oladilar. Uning o‘ta ta‘sirchanligidan Rim katolik cherkovi o‘z manfaatlarini yo‘lida foydalanishga harakat qilardi. Bu uslubni davlat ham qo‘llab-quvvatlagan. Shu sababli qayerda katolik cherkovi bo‘lsa, qaysi davlat qo‘llab-quvvatlasa, o‘sha yerda barokko uslubi tez rivojlandi. Nihoyat, butun Yevropani egallab oldi. Ispanlar sababchi bo‘lib, u Amerikaga ham yetib bordi. Shu bois hozir ham uni amerikaliklar ispan uslubi deb ataydilar.

5-rasm. Barokko uslubidagi qadimiy poyabzallar

6-rasm. Barokko uslubidagi zamonaviy poyabzallar

7-rasm. Barokko uslubidagi idishlar

Rokoko-san‘at uslubi. Rokoko – san‘at uslubi. U intery’er dizaynida eng ko‘p qo‘llaniladi. Fransiyada Fillip Orleanskiy (1715-1729 yillar) va Lyudovik XIV hukmronlik qilgan zamonlarda gullab-yashnadi. Rokoko barokkoning davomi sanaladi, ammo shakllarning o‘ta hashamdorligi va dabdabavozligidan voz kechadi. Me‘morchilikda yengil, bejirim, me‘yorida bezatilgan, ammo ana shu zamonga mos ishvagar muqomga ega bo‘lgan imoratlar quriladi. “Rokoko” atamasi fransuzchadagi “rocaille” – “chig‘anoq”, “chig‘anoqtosh”, ya’ni “qayta ishlanmagan tosh” ma’nosini beradi, ammo bu atama XIX asrda muomalaga kiritilgan. O‘z paytida uni “did surati”, keyinroq, XVIII asrda “aynigan did” deya uning o‘ta ko‘p sonli va turli qadalgan bezaklarini tanqid qila boshlagan edilar. Bu uslub me‘morchilikda Evropaning bir qator mamlakatlarida 1780 yilgacha yashadi. Bu Avstriya va Germaniyada ancha

rivojlandi. Bu hech qanday yangilik olib kelmadi, lekin eski me'morchilik an'alarini erkin va istagandek qo'llash imkoniyatlarini yaratdi.

8-rasm. Rokoko uslubidagi interyer.

9-rasm. Rokoko uslubidagi kostyumlar

Eng zarur narsalar: soat, qandil, farfor haykalcha, o'yinchoqlar va qutichalar sanalgan. Devorlarga oyna va kartinalar assimetrik tarzda osib qo'yilgan. Ularning mavzusi asosan erotika, afsonalar, cho'pon va cho'ponlar hayotini aks ettiruvchi rasmlardan iborat bo'lgan. Hozir ham rokoko har qanday xonadon interyeriga munosib keladi. Ulug' fransuz rokoko namoyandasi Antuan Vatto (1684-1721 yillar) tomonidan 300 dan ortiq kartina va suratlar yaratilgan. XVIII asr o'rtalarida dunyoga kelgan rokoko san'at uslubi insonni haqiqiy hayotdan fantaziya va xayolot olamiga olib kiradi. Afsona va rivoyatlar hamda erotika holatlarini aks ettiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI: (REFERENCES)

1. Raxmatullayeva D, Xodjayeva U, Ataxanova F. Libos tarixi. - T.: Sano-Standart 2015.
2. Xasanbaeva T.K., Chursina B.A. Kostyum tarixi. - T.: Uzbekistan,- 320 b.
3. M.N.Mersalova. Kostyum raznyx vremen i narodov 1,2 tom M.: Akademiya 2003
4. Anna Bleyz. “Istoriya kostyuma ot Faraona do Dendi”.

